

ועשית מעקה לגגך

כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֹדֶשׁ וְעָשִׂיתָ מַעְקָה לְגַגְךָ וְלֹא תִשִּׂים דְּמַיִם בְּבֵיתְךָ כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ: (דברים כב ח).¹

ספרי דברים פיסקא רכט – מצוות עשה ומצוות לא תעשה

ועשית מעקה לגגך, מצות עשה. ולא תשים דמים בביתך, מצות לא תעשה.²
ועשית מעקה לגגך, אין לי אלא גג, מנין לרבות בורות שיחים ומערות חריצים ונעיצים? תלמוד לומר ולא תשים דמים בביתך.³

רמב"ן דברים פרק כב פסוק ח – מצווה מבוארת ומחודשת

ועשית מעקה - מצות המעקה מחודשת, או מבוארת מ"לא תעמוד על דם רעך".⁴

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק יא – פרטי הלכות

הלכה א: מצות עשה לעשות אדם מעקה לגגו ... והוא שיהיה בית דירה, אבל בית האוצרות ובית הבקר וכיוצא בהן אינו זקוק לו. וכל בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המעקה.⁵
הלכה ג: גובה המעקה אין פחות מעשרה טפחים כדי שלא יפול ממנו הנופל, וצריך להיות המחיצה חזקה כדי שישען האדם עליה ולא תיפול. וכל המניח גגו בלא מעקה ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שנאמר: "ולא תשים דמים בביתך".⁶

¹ לגבי המילה מעקה, ראה פירוש רשב"ם ואבן עזרא על הפסוק שמסכימים שזו מילה יחידנית ש"אין לה חבר (רע) בתורה" שמקורה הוא כאן ואין לחפש לה מילים קרובות, כגון עקה או מועקה. ראה גם מילון אבן שושן. עכ"פ תחביר הפסוק נדיר ומיוחד כי הוא מכיל ארבעה חלקים ברורים: אירוע (נסיבות) – כי תבנה בית, עשה (מצווה) – ועשית מעקה, מניעה (לא תעשה) – ולא תשים דמים, ונימוק (רציונל) – כי יפול הנופל; הכל ברצף והמשכיות.

² מאפיין בולט של ספר דברים הם צמידים משלימים של "מצוות עשה" ו"מצוות לא תעשה". ראה מדרש תנאים לדברים פרק כג פסוק כא: "לנכרי תשיך - זו מצות עשה: ולאחיך לא תשיך - זו מצות לא תעשה". גמרא ראש השנה ו ע"א: "מוצא שפתיך - זו מצות עשה, תשמר - זו מצות לא תעשה". ילקוט שמעוני ראה רמז תתפו: "אחרי ה' אלהיכם תלכו זה עשה ... ואת מצותיו תשמרו זו מצות לא תעשה". ילקוט שמעוני שופטים רמז תתקיא: "על פי התורה אשר יורוך ... זו מצות עשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך - מצות לא תעשה". ילקוט שמעוני שופטים רמז תתקיג: "שום תשים עליך מלך - זו מצות עשה, לא תוכל לתת עליך איש נכרי - זו מצות לא תעשה". וכן רבים. האמנם זה מאפיין של ספר דברים? יש עוד לבדוק. ועכ"פ, ברור שכפילות זו לא באה רק לחיזוק ולחיוב כפול של מי שלא קיים את המצווה שעבר הן על עשה והן על לא תעשה, אלא אולי גם למקרים בהם אין את החיוב של עשה אבל יהיה חיוב של לא תעשה או גם ההפך.

³ מצד מצוות העשה: "ועשית מעקה לגגך", יש הגדרות וקריטריונים שונים מתי חייבים בה ומתי לא. חלקם נראה בהמשך. אבל מצד האיסור, מצוות הלא תעשה: "לא תשים דמים בביתך", החיוב מורחב גם לבורות, חריצים וכו', כל מכשול שעלול לגרום נזק למישהו והוא בתחום אחריותו או שליטתו של האדם. והורחבו הדברים עוד יותר בגמרא מסכת כתובות מא ע"ב: "ר' נתן אומר: מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, ולא יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו? שנאמר: ולא תשים דמים בביתך". ראה ספר החינוך שקורא למצוות הלא תעשה (תקמז, או תקסז): שלא להניח המכשולים: "שלא להניח המכשולים והמוקשים בארצותינו ובבתינו כדי שלא ימותו ולא יזקקו בם בני אדם". לא "לא לשים", אלא "לא להניח המכשול", היינו לפנות ולסלק. שהמכשול לא יהפוך ח"ח לסבל ולשכול. ומה עם מכשולים ברשות הרבים?

⁴ ראה הקדמת רמב"ן לספר דברים: "הספר הזה ענינו ידוע שהוא משנה תורה יבאר בו משה רבנו לדור הנכנס בארץ רוב מצות התורה הצריכות לישראל" ושם הוא מסביר שכל המצוות נאמרו למשה בסיני (ולכן אין "וידבר ה' אל משה לאמר" בכל ספר דברים בהקשר של מצווה, אבל יש אחד בהקשר אחר, מצאו אותו), אבל עדיין, מדגיש רמב"ן, יש להבחין בין מצוות "מחודשות" שזכורות לראשונה בתורה בספר דברים ובין מצוות "מבוארות" שחוזרות ומתבררות כאן (ושני המקרים צריכים הסבר!). לכאורה, מצוות מעקה היא ברורה ומחודשת ומוזכרת לראשונה כאן, אבל רמב"ן רואה אפשרות שהיא חלק ממצווה רחבה ומקיפה יותר של "לא תעמוד על דם רעך" (ומחודשת בחלק של העשה). ובדברינו [לא תעמוד על דם רעך](#) בפרשת קדושים (עשרת הדברות) הראינו ש"לא תעמוד על דם רעך" הוא הרחבה של לא תרצח! ראו גם דבריו של רמב"ן במצווה אחרת בפרשתנו, בן סורר ומורה, דברים פרק כא פסוק יח: "וגם זו מצווה מחודשת. או מבוארת מן כבד את אביך ואת אמך (שמות כ יב) ואיש אמו ואביו תיראו".

⁵ ובגמרא בבא קמא נא ע"א משמע שגם בית שהוא נמוך מעשרה טפחים (כדין סוכה?) אינו חייב במעקה. אפשר שהמשותף לשניהם, פחות מארבע על ארבע בשטח או עשרה טפחים בגובה, הוא שמדובר בבית מיניאטורי שאין סכנה שיפלו ממנו. ולגבי שאר הפטורים שהביא שם הרמב"ם ראה השגות הראב"ד שמצטט את הספרי אשר מחייב את בית האוצרות ובית הבקר ולעומת זאת פטור את בית שער ואכסדרה ומרפסת (כנראה לא מרפסת שלנו). ובהלכה ב הסמוכה פוטר הרמב"ם בתי כנסת ובתי מדרש "לפי שאינם עשויים לדירה" (חולין קלו ע"א). כל הפטורים האלה הם, כך נראה, מדין מצוות העשה של "ועשית מעקה" (ולכן אם יחמיר ויעשה, לא יבדך), אבל האיסור של "לא תשים דמים בביתך" יידון בכל מקרה בהתאם לסכנה הגלומה בו. ומדרש ספרי שהראב"ד נשען עליו מדבר על "לא תשים דמים בביתך" ולא על "ועשית מעקה לגגך". ראה שם פיסקא רכט.

⁶ ראה תורה תמימה (הערה עה) שכתב: "ודע דעיקר מצוות עשיית מעקה הוא רק בבתיים שבארץ ישראל ששם הגגות ישרות ולא משופעות כמו אצלנו ולכן רגילים לעשות כל תשישים על הגגות ... ומפני זה יש חשש נפילה ולכן יש חיוב מעקה. מה שאין כן בגגים שלנו שרק במקרה רחוקה עולים עליהם לשעה קלה ובאותו פעם נזהרים שלא יפל". והוא מסיים בלשון פסקנית: "לכן אין אצלנו דין חיוב מעקה כלל ותמיהני על בעלי השר"ע והאחרונים ... שלא בארו זה". על הרמב"ם שחי במזרח אין הוא תמה.

הלכה ד: אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וראוי שייכשל בו אדם וימות כגון שהייתה לו באר או בור בחצירו בין שיש בהן מים בין שאין בהן מים, חייב לעשות להן חוליה גבוהה עשרה טפחים או לעשות לה כסוי כדי שלא ייפול בה אדם וימות. וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירו ולהישמר ממנו ולהיזהר בדבר יפה יפה שנאמר: "הישמר לך ושמור נפשך" (דברים ד ט).⁷

הלכה ה: הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות וכל העובר עליהן ואמר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך, או איני מקפיד על כך, מכין אותו מכת מרדות.⁸

רמב"ם הלכות ברכות פרק יא הלכה יא – יב – ברכת המצווה

כל העושה מצוה בין שהיתה חובה עליו בין שאינה חובה עליו אם עשה אותה לעצמו מברך "לעשות". עשה אותה לאחרים מברך "על העשייה".⁹ כיצד? לבש תפילין מברך להניח תפילין, נתעטף בציצית מברך להתעטף, ישב בסוכה מברך לישב בסוכה... וכן אם קבע מזוזה לביתו מברך "לקבוע מזוזה", עשה מעקה לגג מברך "אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות מעקה".¹⁰

בבא מציעא דף קא עמוד ב – חובות המשכיר והשוכר

תנו רבנן: המשכיר בית לחבירו - משכיר חייב להעמיד לו דלתות, לפתוח לו חלונות, לחזק לו תקרה, לסמוך לו קורה. ושוכר חייב לעשות לו סולם, לעשות לו מעקה, לעשות לו מרזב, ולהטיח את גגו.¹¹

מועד קטן דף יא עמוד א – מעקה זמני וקבוע

עושין מעקה לגג ולמרפסת מעשה הדיוט, אבל לא מעשה אומן.¹²

בבא בתרא דף ב עמוד ב – מדין צנעת הפרט

תא שמע, דאמר רב נחמן אמר שמואל: גג הסמוך לחצר חבירו - עושין לו מעקה גבוה ד' אמות! שאני התם, דאמר ליה בעל החצר לבעל הגג: לדידי קביעה לי תשמישי, לדידך לא קביעה לך תשמישתך.¹³

⁷ רמב"ן לעיל רואה את מצוות מעקה כחלק מהציווי רחב יותר של: "לא תעמוד על דם רעך", וכאן הציווי הרחב יותר הוא "הישמר לך ושמור נפשך מאד". קישור זה של הרמב"ם לפסוק בדברים ד ט דורש הסבר שהרי הפסוק מדבר על זכירת מעמד הר סיני: "רק הישמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך". ואולי המקור לרמב"ם היא הגמרא במסכת ברכות לב ע"ב: "מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך, בא הגמון אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום, המתין לו עד שסיים תפילתו. לאחר שסיים תפילתו אמר לו: ריקא, והלא כתוב בתורתכם: רק הישמר לך ושמור נפשך וכתבי: ונשמרתם מאד לנפשותיכם". ראה שם וכן דבריני **ונשמרתם מאד לנפשותיכם**.

⁸ היינו מלקות מדברי חכמים ולא מדין תורה. וכל זה גם אם הסכנה היא רק לאדם עצמו! (אוכל דברים מזיקים?).

⁹ ראו דבריו בהלכה ב שם: "יש מצוות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר ואלו הן הנקראין חובה... ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה, שאין אדם חייב לשכון בבית החייב מזוזה כדי שיעשה מזוזה. אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב, וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה".

¹⁰ ככה ההלכה פשוטה ברמב"ם שמברכים על מצוות מעקה (גם כשעושה לאחרים ואולי גם "שהחיינר"), אבל בשולחן ערוך חושן משפט הלכות שמירת נפש סימן תכז מובאת המצוה בלי לציין את הברכה, אולי משום שהעיקר הוא מצוות הלא תעשה, ולפיכך יש שנוהגים שלא לברך. והרוצה להעמיק בכל השיטות לכאן או לכאן, יעיין בילקוט יוסף נטילת ידים וברכות הערות סימן רכג-רכה.

¹¹ ראה נושא זה להלכה בשולחן ערוך חושן משפט הלכות שוכר סימן שיד סעיפים א-ב. ומה אם מישהו שמבקר בבית, גר בו באופן זמני או שוכר לזמן קצר (בית מלון ואולם שמחות למשל), האם גם יחויב? ולמה בעצם המשכיר פטור? ראה ספר יראים סימן רלד: "ונראה לומר שהעומד בבית אחרים פטור העומד מן המעקה, דלא מריבין אלא לקח וירש וניתן לו במתנה. אלמא מעקה לאו חובת הדר (מי שדר) הוא. והא דתניא בבבא מציעא שוכר חייב לעשות לו מעקה. יש לומר מדרבנן הוא דעקרוה רבנן ממשכיר ואוקמוה אשוכר משום דמשכיר אינו בבית ואינו רואה וישכח ואדחכי יפול הנופל". עדיין החיוב הוא בעקרון על בעל הבית!

¹² מדובר בחול המועד בו אסורה מלאכה, אלא אם כן יש בכך צורך גדול (הפסד כספי, סכנה וכי"ב). מפשט המשנה הקובעת שעושים בחול המועד מעקה מעשה הדיוט אבל לא מעשה אומן, אפשר להבין שההבדל הוא רק בצורה ובגימור אבל לא בחוזק ובעמידות המעקה (וביום רגיל יש חיוב של "מעשה אומן"?). אבל הגמרא שם מסבירה שמעשה הדיוט הוא "הוצא ודפנא" (ענפי דקל ודפנה). האם על זה יכול אדם להישען? ראה רמב"ם הלכה ג לעיל. ובשולחן ערוך אורח חיים סימן תקמ סעיף א נפסק: "ואם נפרץ גדר גינתו... בונה מעשה הדיוט דהיינו שמניח אבנים זו על זו ואינו טח בטיט; או גודר אותה בקנים וגומא וכיוצא בהם. וכן אם עשה מעקה לגג, בונה אותו מעשה הדיוט; אבל כותל חצר הסמוך לרשות הרבים שנפל, בונהו כדרכו; ואם היה נוטה ליפול, סותרו מפני הסכנה ובונה כדרכו". וכל דור ברוח זמנו, ראה רש"י שם שמסביר מהו מעקה למרפסת: "מעקה למרפסת - כותל קטנה העושין על האיצטבות שלפני העליות גדולות, כעין שיש על שפת נהר הריינוס".

¹³ כאן מדובר בנושא אחר הקשור בצנעת הפרט ובהלכה של היזק ראייה. בעל החצר יכול לכפות את בעל הגג הסמוך לו לבנות גדר בטענה שמהגג רואים את מה שנעשה בחצר והדבר מפריע לו. והיות שהשימוש בחצר קבוע ושכיח יותר מהשימוש בגג, "המזיק" הוא בעל הגג וחובת בניית המעקה מוטלת עליו. הבאנו הלכה זו כדי להראות שחובת בניית מעקה איננה רק מהפסוק שבפרשה, אלא גם מסיבות אחרות. ובאופן מעשי, מן הסתם יחויב בעל הגג לעשות מעקה הן של תמיכה והן של הסתרה.

ספרי דברים פיסקא רכט – אל תהיה אתה ה"חייב"

כי יפול הנופל ממנו, ראוי זה שיפול אלא מגלגלים זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב.¹⁴

מסכת קידושין דף ע עמוד א – עשיית מעקה ומלאכה ע"י אדם חשוב

אזל רב יהודה לקמיה דרב הונא [הלך רב יהודה לפני רב נחמן ... בא ומצא אותו שעושה מעקה. אמר לו: לא סבור מר לאותה הלכה שאמר רב הונא בר אידי אמר שמואל: כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור - אסור בעשיית מלאכה בפני שלשה? אמר לו: פורתא דגונדריתא הוא דקא עבידנא [חלק קטן של המעקה אני עושה].¹⁵

דברים רבה פרשה ו סימן ג – שרשרת מצוות בספר דברים

זהו שאמר הכתוב: "כי לויית חן הם לראשך" (משלי א ט) – רבותינו אומרים: נעשים דברי תורה חן לרְשִׁיּוֹתָךְ.¹⁶ ... אמר רבי פנחס בר חמא: לכל מקום שתלך המצות מלוות אותך: "כי תבנה בית חדש, ועשית מעקה לגגך". אם עשית לך דלת, המצות מלוות אותך, שנאמר: "וכתבתם על מזוזות ביתך" (דברים ו ט). אם לבשת כלים חדשים המצות מלוות אותך, שנאמר: "לא תלבש שעטנז" (דברים כב יא) ... אם היה לך שדה והלכת לחרוש בתוכה המצות מלוות אותך, שנאמר: "לא תחרוש בשור ובחמור יחדו" (דברים כב י), ואם זרעת אותה המצות מלוות אותך שנאמר: "לא תזרע כרמך כלאים" (שם), ואם קצרת אותה המצות מלוות אותך, שנאמר: "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה" (שם כד). אמר הקב"ה: אפילו לא היית עוסק בדבר אלא מהלך בדרך, המצות מלוות אותך מנין? שנאמר: "כי יקרא קן צפור לפניך".¹⁷

שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ו סימן ה – מצוות ישראל "משונים" בהם

אמר רבי לוי: כל מעשיהן של ישראל משונים מאומות העולם: בחרישתן, בזריעתן ובנטיעתן, בקצירתן, בעימורן, בדישן בגרניהן ביקביהן בגותיהן בבכורותיהן בבשרן בתגלחתן במניינן. בחרישתן, שנאמר: (דברים כב) לא תחרוש בשור ובחמור. בזריעתן, שנאמר: (שם) לא תזרע כרמך כלאים. בנטיעתן, שנאמר: (ויקרא י"ט) וערלתם ערלתו את פרוי. בקצירתן, שנאמר: (ויקרא יט) ובקצרכם את קציר ארצכם. בעימורן, שנאמר: (דברים כד) ושכחת עומר בשדה. בדישן, שנאמר: (דברים כה) לא תחסום שור בדישו. בגרניהם ביקביהם, שנאמר: (שמות כב) מלאתך ודמעך לא תאחר ... בגותיהן. שנאמר: (דברים כב) ועשית מעקה לגגך. בתגלחתיהן, שנאמר: (ויקרא

¹⁴ וכן הוא במסכת שבת לב ע"א: "תנא דבי רבי ישמעאל: כי יפול הנופל ממנו ראוי זה ליפול, מששת ימי בראשית, שהרי לא נפל והכתוב קראו נופל. אלא שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב". תורפו של דבר, שאין מקריות בעולם ולכן אם מישהו נפגע (או ההפך, קרה לו דבר טוב) וודאי "הגיע" לו. אם מישהו נפל היכן שלא היה מעקה, מבחינתו "יש חשבון" וסיבה. אבל עדיין הדבר קרה אצל מישהו, מישהו שלא עשה מעקה והוא נושא באחריות. זאת ועוד, זה קרה אצלו דווקא, משום שגם לגביו יש חשבון של: "מגלגלין ע"י חייב". וזה נושא נכבד שצריכים לדון בו בפעם אחרת.

¹⁵ ראה הסיפור שם במלואו על רב יהודה, שהיה איש קשה ומקפיד בכבודו (ומעיר לאחרים) שהלך לדון תורה לפני רב נחמן שהיה איש חשוב (מקורב לבית ראש הגולה ויש אומרים ראש הגולה בעצמו) וראהו בונה מעקה. למרות שבסיפור, רב נחמן קצת מתנצל וממעיט בטרחה שבעשיית המעקה, יש מפרשים שדווקא מסיפור זה לומדים שעשיית מעקה איננה פוגעת בכבוד נושא משרה וגם איש ציבור צריך לקיימה (ראה שטיינזלץ). ראה בגמרא כתובות עז ע"ב איך רב אדא בר מתנא עוקץ את אביו על שהניח את גג ביתו ללא מעקה אפילו שעה קלה שהרוח העיפה אותו. עוד על פטור של איש חשוב ממצוות שאינן לפי כבודו ראה דברינו [והתעלמת – פעמים שאתה מתעלם](#) בפרשה זו. ובנדדים מט ע"ב וגיטין סז ע"ב חכמים שהקפידו לעשות מלאכה פיסית. עוד על מעקה, ראו גמרא כתובות עז ע"ב שבלווייתו של ר' חנינא בר פפא ירד עמוד אש שהבדיל בינו ובין חכם שהיה שם בקהל ולא הקפיד על מצוות מעקה (שנהרס לרגע ברוח ולא מיהר לתקנו). אם כך, מן הסתם ר' חנינא בר פפא שקיים את כל התורה כולה, הקפיד מאד גם על מצווה זו ולא חש לכבודו (ועד שימצא בעל מלאכה).

¹⁶ לעת זקנתך, כשהאדם נעשה רש וחלש, התורה היא שמגינה עליו. ראה סוף מסכת קידושין (פב ע"ב): "תורה ... עומדת לו לאדם בעת ילדותו, ונותנת לו אחרית ותקוה בעת זקנותו".

¹⁷ ראה מקבילה במדרש תנחומא (בובר) בראש פרשתנו, סימן א: "מצוה גוררת מצוה מניין, שנאמר: כי יקרא קן צפור לפניך וגו', שלח תשלח וגו' למען ייטב לך והארכת ימים (דברים כב ו ז). אחריי מה כתיב? כי תבנה בית חדש (דברים כב ח) - תזכה לבנות בית ולעשות מעקה. מה כתיב אחריי? לא תזרע כרמך כלאים (שם שם ט) - תזכה לכרם ולזרוע שדה. מה כתיב אחריי? לא תחרוש בשור ובחמור (שם שם י) - תזכה לשורים ולחמורים. מה כתיב אחריי? לא תלבש שעטנז וגו' (שם שם יא) - תזכה לבגדים נאים מצמר ומפשתן. מה כתיב אחריי? גדילים תעשה לך (שם שם יב) - תזכה למצות ציצית. מה כתיב אחריי? כי יקח איש אשה (שם שם יג) - תזכה לאשה ולבנים. למדנו שמצוה גוררת מצוה, לכך נסמכו פרשיות אלו לאלו". הדגש הוא, כמובן, על ריבוי המצוות שבפרשתנו, בדומה לפרשות קדושים בספר ויקרא ומשפטים בספר שמות - מצווה גוררת מצווה. וכבר אמרו חכמים שגם מי שאינו דורש פסוקים סמוכים בכל התורה – בספר דברים הוא משנה תורה, הוא כן דורש (ברכות כא ע"ב). ואותנו מעניין מיקומה של מצוות מעקה בשרשרת זו וכן ייחודה, בדומה למזוזה (שאיננה נזכרת כאן) כמצווה של הבית. אגב, שני המדרשים הם על מצוות שילוח הקן אשר מתרחשת "בדרך". ראה איך דברים רבה מסיים במצווה זו ואילו תנחומא פותח בה. ועל מצוות שילוח הקן, ראה דברינו [על מידות גזירות וטעמי המצוות](#), והרחבנו בה עוד בדברינו [כי יקרא קן ציפור לפניך](#), שניהם בפרשה זו.

יט) ולא תשחית את פאת זקנדך. במנינם, שנאמר: (שמות ל) כי תשא את ראש בני ישראל וגו', ישראל מונין ללבנה ואומות העולם לחמה.¹⁸

ויקרא רבה פרשה כז סימן ב

ר' תנחומא פתח: "מי הקדימני וְאֶשְׁלֶם תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם לִי הוּא" (איוב מא ג)... א"ר ירמיה ב"ר אלעזר: עתידה בת קול להיות מפוצצת בראש ההרים ואומרת: כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו. זהו שכתוב: "כָּפַת יֶאֱמָר לְעֵקֶב וּלְשָׂרְיָאֵל מִה פֶּעַל אֱלֹהִים" (במדבר כג כג) – כל מי שפעל עם אל עכשיו יבוא ויטול שכרו. ורוח הקודש אומרת: מי הקדימני ואשלם – מי קלס לפני עד שלא נתתי לו נשמה? מי קל לשמי עד שלא נתתי לו בן זכר? מי עשה לי מעקה עד שלא נתתי לו גג? מי עשה לי מזוזה עד שלא נתתי לו בית? מי עשה לי סוכה עד שלא נתתי לו מקום? מי עשה לי לולב עד שלא נתתי לו דמים? מי עשה לי ציצית עד שלא נתתי לו טלית? מי הפריש לי פאה עד שלא נתתי לו שדה? מי הפריש לי תרומה עד שלא נתתי לו גורן? מי הפריש לפני חלה עד שלא נתתי לו עיסה? מי הפריש לפני קרבן עד שלא נתתי לו בהמה? זהו שכתוב: "שור או כשב או עז כי יולד ... ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה להי'".¹⁹

ספר החינוך פרשת כי תצא מצוה תקמו – מצוות מעקה

משרשי המצוה, לפי שעם היות השם ברוך הוא משגיח בפרטי בני אדם ויודע כל מעשיהם וכל אשר יקרה להם טוב או רע בגזרתו ובמצותו לפי זכותן או חיובן... אף על פי כן צריך האדם לשמור עצמו מן המקרים הנהוגים בעולם. כי האל ברא עולמו ובנאו על יסודות עמודי הטבע... והוא ברוך הוא חנן גופות בני אדם ויפח באפיו נשמת חיים בעלת דעת לשמור הגוף מכל פגע... ואחר שהאל שיעבד גוף האדם לטבע, כי כן חייבה חכמתו... ציוהו לשמור מן המקרה, כי הטבע שהוא מסור בידו יעשה פעולתו עליו אם לא ישמר ממנו.

שבת שלום

מחלקי המים

מים אחרונים: ראה בשו"ת משנה הלכות חלק ד סימן רמג שתמה: "למה אין נזהרין בזה לעשות מעקה על בתי ישראל המחויבים בדבר, כיון שמצוה זו נוהגת בארץ ובחור"ל... דגם נשים מחויבות לעשות מעקה לבתיהם וכו'". אנו שמענו מחברים שזכו לבנות בית בישראל והתקינו מעקב ואף ברכו (כולל שהחיינו?), וכל היודע עוד על המנהג היום בארץ (ובחור"ל), בוודאי מי שזכה לקיים מצווה מיוחדת זו, אנא יודיענו.

¹⁸ מדרש זה, על ספר שיר השירים, אינו מחויב לפרשתנו דווקא ומזכיר ומונה מצוות מכל ספרי התורה. לפיכך, אפשר לשאול על הסדר שבחר להציג את המצוות. האם הוא מהשדה פנימה? הבדל נוסף הוא הרוח הלאומית והבדלנית של מדרש זה. שני המדרשים הקודמים הם "כלפי פנים", במטרה לחנך את האדם היהודי לקיום המצוות דרך המוטיב של מצווה גוררת מצווה (שמסדר באופן ברור ברקע שחור"ח ההפך, עבירה תגרור עבירה, ראה רש"י ויקרא יט יא). מדרש זה, לעומתם, הוא "כלפי חוץ", או "פנים-חוץ" ומטרתו להסביר ליהודי את ערך קיום המצוות (עול מצוות שהוטל עליו) בהשוואה לאומות העולם. על רקע זה, בולטת מצוות מעקה שלכאורה היא מצווה שכלית ואוניברסלית ואינה מיוחדת דווקא את עם ישראל (ונוהגת בין בארץ בין בחור"ל). אפשר שהרעיון הוא שגם מצוות כגון זו, מוזהרות בצו של הקב"ה ולא כחוק חברתי-אנושי. גם מצווה כגון זו, תוקפה בה מגבוה.

¹⁹ כאן, שיר הלל ותודה לקב"ה שהוא סיבת כל מה שיש לנו וכל המצוות שאנו מקיימים אינן אלא החזרה מועטה של הטוב שהוא משפיע עלינו. מצוות מעקה היא תוצאה של בית שיש לך. ובפסיקתא רבתי (איש שלום) הוספה א פרשה ד, שרוצה לשבח את עם ישראל, מצאנו נוסח דומה אבל אולי קצת שונה: "זהו שכתוב: "יספת לגוי ה' יספת לגוי נכבדת רחקת כל קצוי ארץ (ישעיה כו טו) - יספת לגוי ה', אתה נותן לישראל בן הוא מוהלו לח' ימים, אתה נותן לו בית הוא קובע מזוזה, נתת לו גג הוא עושה לו מעקה".